

**FORUNDERSØGELSE
OVERORDNET VISION**

Kastbjerg Ådal Nord

Natura 2000-område nr. 223, Kastbjerg Ådal

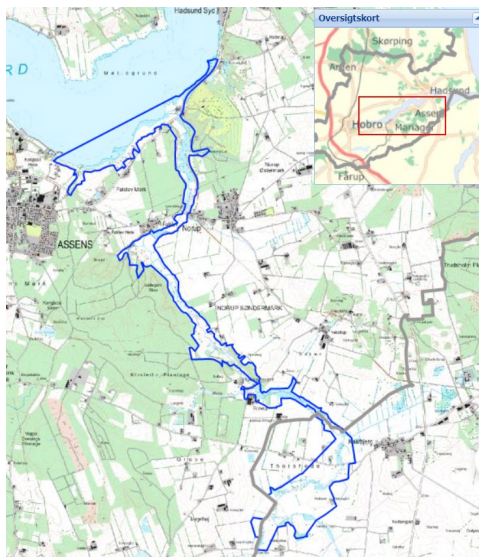
Ansvarsfraskrivelse:

Oplysningerne i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning.
EU-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Projektområdet generelt

Oversigt

Projektområdet er på samlet 322 ha og udgør den smalle ådal fra Semvej i syd til Kastbjerg Ås udløb ved Åmølle i nord. Derudover omfatter området de fjordnære arealer ud mod Mariager Fjord øst og vest for åens udløb, se figur 1. Den sydligste del af projektområdet på ca. 100 ha er beliggende i Randers Kommune den resterende del i Mariagerfjord Kommune. Denne rapport er udarbejdet i et samarbejde mellem de to kommuner.

Figur 1 Projektområdet

Den nordlige del af Natura 2000-området ud til Mariager Fjord indeholder stejle kystskrænter, hvor kalken flere steder kommer op i overfladen. Her findes veludviklede kalkoverdrev og fladt marint forland med strandeng, strandoverdrev og artsrige rigkær.

For foden af ådalsskrænterne findes et stort antal vandrige kilder, der føder Kastbjerg Å. Flere af kildevældene indeholder karakteristiske arter af mosser og karplanter, mens andre er groet til i høje urter. Ådalsskrænterne indeholder mange fine overdrev på sur bund, samt skov som egeskov bøg på muld.

Kortlagt habitatnatur

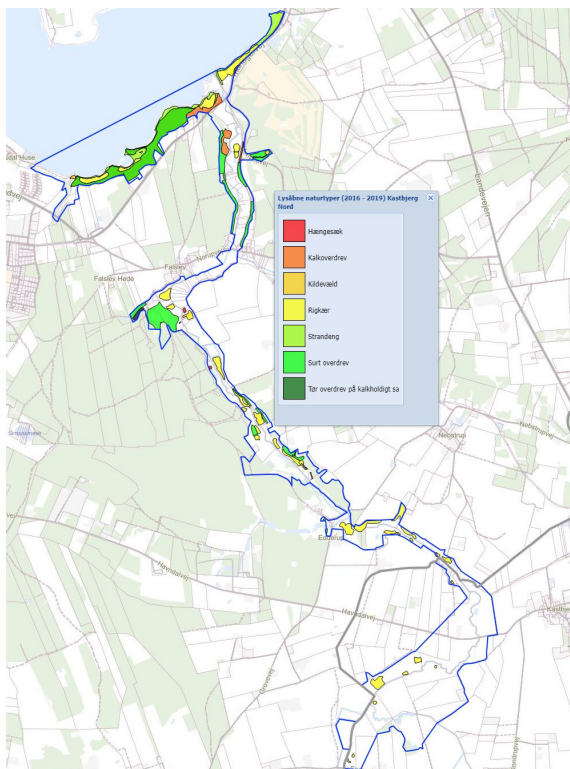
Ved den seneste NOVANA-kortlægning i 2017-2018 er der kortlagt i alt ca. 53 ha lysåben habitatnatur, fordelt på 57 forekomster. De hyppigste naturtyper i sub-regionen surt overdrev (19,6 ha) og rigkær (16,8 ha), dernæst kalkoverdrev (10,0 ha), strandeng (6 ha), kildevæld (0,4 ha), tidvis våd eng (0,3 ha) og hængesæk (0,2 ha).

Særligt langs Mariager Fjord, men også stedvis ved Kastbjerg Å, findes der særligt værdifulde forekomster af overdrev, som er blandt de mest artsrige eksempler på naturtypen. Der er bl.a. mange forekomster med rødlistede karplanter, f.eks. baltisk ensian, men også en sjælden og truet sommerfugl som gråbåndet bredpande forekommer i området.

Størstedelen af arealerne med overdrevstyperne ligger på skrænter der støder op til fjorden, og i mindre grad i ådalen. Langt de fleste (11) af forekomsterne er små (<1 ha) og udgør tilsammen 4,3 ha. De største

(6) overdrev på mere end 1 ha udgør tilsammen 23,5 ha. Blandt kalkoverdrevene er 1,7 ha ud af 10,0 ha i god tilstand, resten i moderat eller ringe. For surt overdrev gælder det 11,2 ha ud af 19,6 ha.

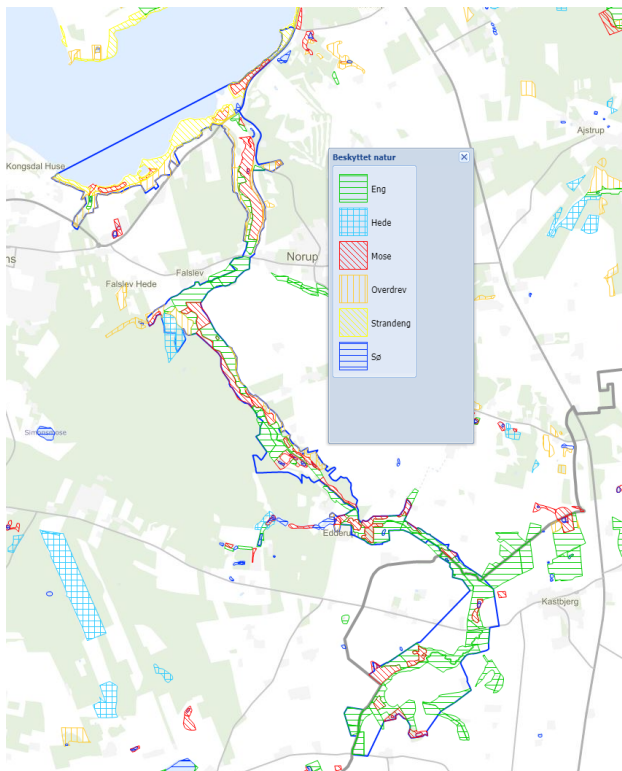
For rigkærene gælder det at 7,7 ha er i god tilstand, resten i moderat eller ringe tilstand. Kildevældene er 0,2 ha ud af 0,3 i god tilstand, resten moderat. De 3 forekomster af hængesæk er alle i moderat tilstand. Rigkærene forekommer primært i mange små arealer, hvor 27 ud af 31 er under 1 ha. De 4 største forekomster af rigkær på mere end 1 ha, udgør tilsammen 5,7 ha.

Figur 2 Oversigt over kortlagt lysåben habitatnatur

§3-natur

En meget stor del af projektområdet er udpeget som beskyttet natur efter Naturbeskyttelseslovens §3. Det er fortrinsvis beskyttet som mose, overdrev og eng. Der findes få forekomster af beskyttet hede og sø. Ved Mariager Fjord findes der også arealer beskyttet som strandeng.

Figur 3 Oversigt over beskyttet natur efter naturbeskyttelseslovens § 3

Vandløb og grøfter

Kastbjerg Å og dennes tilløb binder regionen sammen og løber i nordgående retning fra Semvej, som afskærer regionen i syd, til udløbet i Mariager Yderfjord, i alt en strækning på godt 10 km. Undervejs støder flere mindre tilløb til.

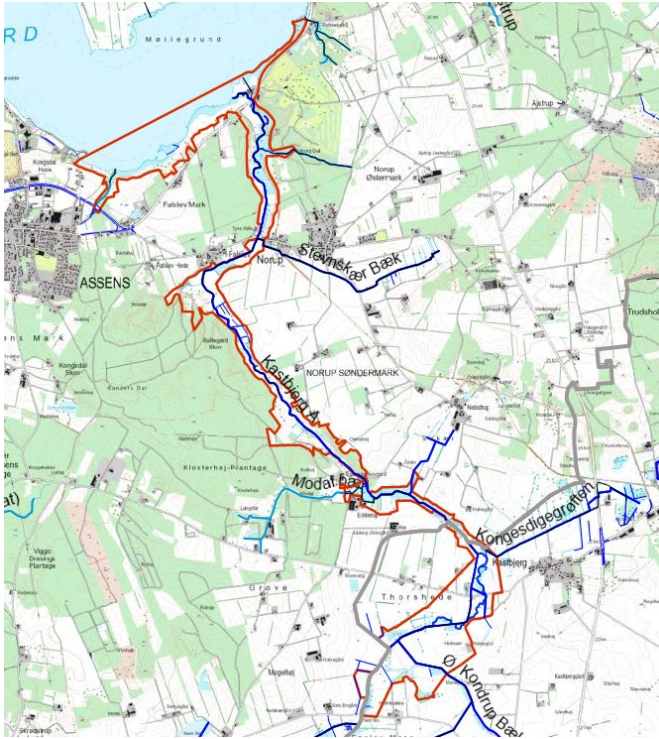
Ådalen er kendetegnet ved et meget stort antal vandrige kilder og åen er derfor primært grundvandsfødt.

Gennem flere hundrede år er ådalen blevet påvirket af dræning, grøftning og tørvegravning, og vandløbet er på stort set hele forløbet kraftigt reguleret med et kanaliseret forløb og ringe fysisk variation. Dog er åen og dens tilhørende bække et vigtigt gydevand og opvækstområde for havørred.

I årene 2007-2017 gennemførtes et naturgenopretningsprojekt på strækningen mellem Kastbjerg og Dyrby Krat, hvor bl.a. dele af åen blev genslynget, tilløbende kildebække blev restaureret, der blev opsat hegn og igangsat græsning samt etableret stier for at give offentligheden bedre adgang til området.

Områdets vandløb og deres miljøtilstand er beskrevet i statens vandområdeplanen for området. Heraf fremgår det, at Kastbjerg Å har god økologisk tilstand.

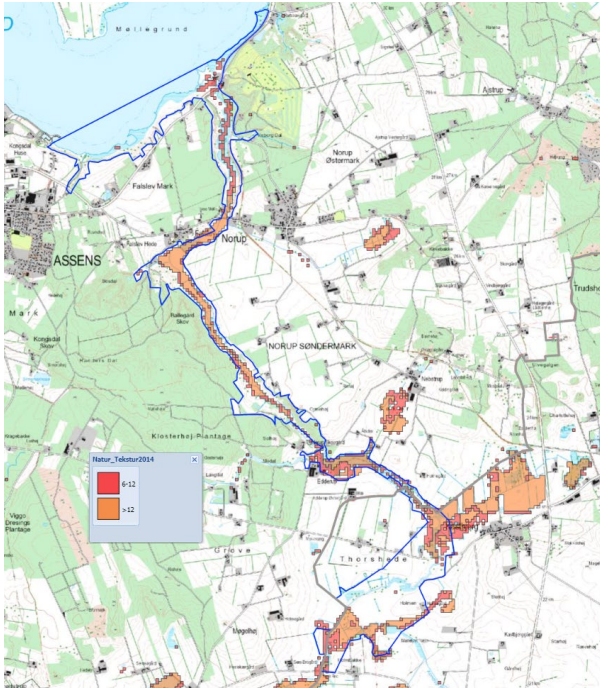
Området har også særligt gode bestande af odder og bæklampret. Stor vandsalamander er fundet på en enkelt lokalitet i regionen.

Figur 4 Oversigtskort over vandløb og grøfter

Andre forhold

Ådalen er smal og våd grundet stor vældaktivitet. Der er et højt indhold af tørv i jorden og det bør undersøges nærmere hvorvidt lavbundsprojekter kan bidrage til fremme udbredelse af habitatnaturen i ådalen, som i dag forekommer fragmenteret flere steder.

Figur 5 Oversigtskort over indholdet af tørv i jorden (Tekstur2014). Røde firkanter 6-12 %, orange firkanter > 12 %.

Trusler mod områdets naturværdier

Væsentlige dele af området er uden nogen form for pleje. Ejerstrukturen med mange lodsejere og relativt små matrikler besværliggør målet med at skabe robuste afgræsningsarealer. Flere steder er den smalle ådal meget våd og det vil være nødvendigt at inddrage bagvedliggende højbundsarealer for at skabe fener, der giver de rette betingelser for hensigtsmæssig afgræsning. Dette er besværliggjort af at Natura 2000-områdets afgrænsning ligeledes er smalt omkring ådalen og støttemulighederne derved er begrænsede.

Truslerne mod områdets habitatnaturtyper kan sammenfattende opsummeres til fragmentering, tilgroning af lyskrævende naturtyper med høje urter eller vedplanter, uhensigtsmæssig hydrologi i vådbunds naturtyper, samt direkte påvirkning fra landbrugsdrift på tilstødende arealer.

Nuværende pleje

Væsentlige dele af området er ikke med nogen form for pleje, og tilgroning med højstauder, høje græsser samt pilekrat er vidt forekommende. Der er ydet hjælp til udarbejdelse af ansøgninger om hegn.

Et område på ca. 20 ha syd for Norupvej (Falslev Enge den nordlige del af delområde 3 (se nedenfor)) har været et delprojekt under projektet 'Naturen, en rentabel del af Landbruget'. Projektet blev afsluttet i 2021. Der er i dette område blevet arbejdet for at genskabe samgræsning i engene på trods af en meget svær ejerstruktur, og forbinde dette med de værdifulde overdrev i området vest for. Engene har været udfordret af stillestående vand, og der har været arbejdet med alternativ grødeskæringsmetode for at afhjælpe dette. Der har været givet konsulenttimer til udarbejdelse af ansøgninger om hegn, rådgivning om naturpleje samt gennemgang af en del skel for at komme til enighed om hegn mv. Det er dog alene lykkedes at få sat hegn om de våde arealer. Det vurderes, at indsatsen i området har været massiv. Da de

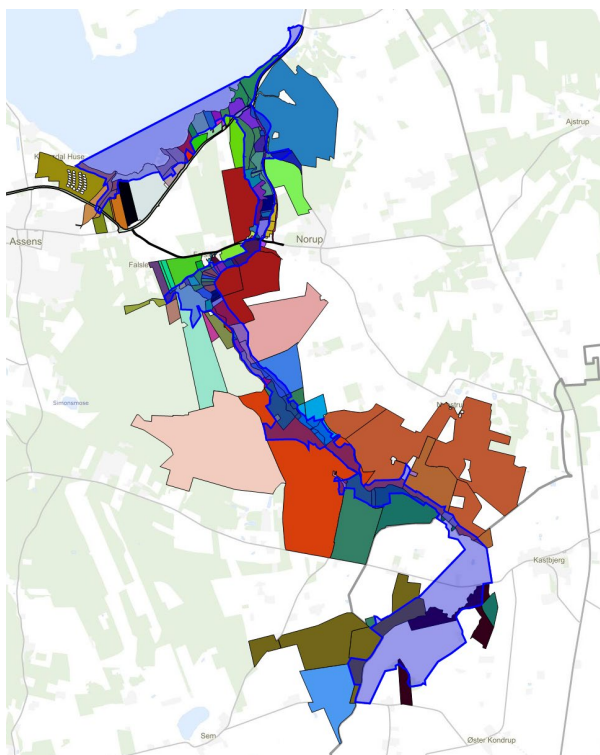
værktøjer der er brugt er identiske med de, der er til rådighed i Natureman, vælger vi ikke at prioritere dette område.

Ejerstruktur

Ejerstrukturen er vurderet ud fra gis-analyse af ejerforholdene i området. Der er enkelte større lodsejere, nogen mellemstore og mange små lodsejere.

Ud fra et ønske om større sammenhæng og en bedre rentabilitet i plejen af naturarealerne, kunne det være ønskeligt, at der blev etableret større driftsenheder.

Der er i alt ca. 100 lodsejere i sub-region N223-1

Figur 6 Ejerstruktur

Drift og driftshistorie

Kastbjerg Å er underlagt vedligeholdelsesbestemmelserne i det gældende regulativ, det vil blandt sige 2 årlige grødeskæringer med le i naturlig slyngede strømrender. Vandløbsvedligeholdelsen fylder meget hos de lokale og dermed også hos vandløbsmyndigheden, ikke mindst efter realiseringen af et stort naturgenopretningsprojekt ved Kastbjerg som genslyngede åen mm. Derfor er der planlagt en opstart på en regulativrevision i 2022, som kommer til at afveje konflikten mellem afvanding og miljø- og naturhensyn.

Overordnet vision for området

Den overordnede vision for projektområdet i Kastbjerg Ådal er at sikre gunstig bevaringsstatus for rigkær, kilder og overdrev ved at genskabe en ådal med:

- Naturtyper og karakteristiske arter, der udvikler sig mod gunstig bevaringsstatus.

- Udvikling mod naturlig hydrologi (kemisk og fysisk), for vandløb og terrestriske naturtyper.
- Friluftsliv og lokal forankring.

Indledende overvejelser om de næste trin

Interessentundersøgelse

Da der er tale om et område, der har en udstrækning på mere end 7 km og flere steder alene er en smal ådal, vil det give fornuft at inddele området i 4 delområder. Disse områder set som enheder, der kan betragtes som forvaltningsenheder.

Nøgledsejerne i hvert delområde kontaktes indledningsvist og ud fra dette vurderes om det er mest hensigtsmæssigt at holde samlede lodsejermøder for delområdet, eller de enkelte lodsejere blot skal kontaktes enkeltvist.

For delområde 1 er der tidligere givet hjælp til ansøgning om hegn. Det undersøges om nu også den eksisterende pleje er optimal, om fener kan sammenlægges, samt om de få ikke plejede arealer kan komme med. Endelig undersøges om hydrologien langs kysten er optimal eller der er grøfter ol.

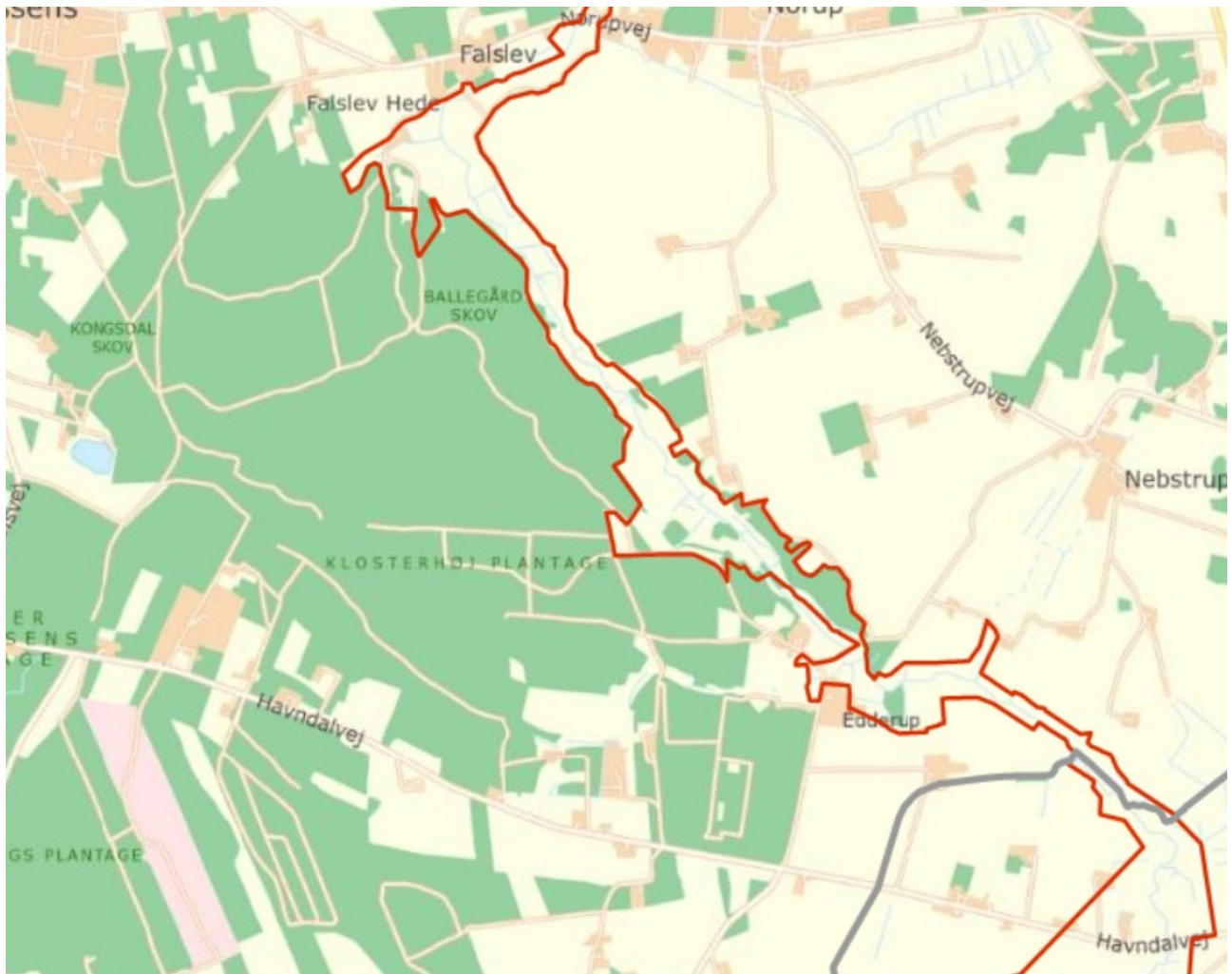
Figur 7 Delområde 1 nord for Mariagervej

For delområde 2 er der ansøgt om nyt hegn. Der følges op på dette og der ydes hjælp til at finde en dyreholder. Derudover arbejdes der for at få de ikke plejede arealer under pleje. Det er særligt gældende for øst-siden af åen. Her er ådalen mere våd og uden pleje. Endelig undersøges behov for genopretning af naturlig hydrologi og om dette kan understøttes af lavbundsordninger.

Figur 8 Delområde 2 mellem Mariagervej og Norupvej

For delområde 3 arbejdes der indledningsvist for at få et bedre kendskab til området, da der tidligere primært er arbejdet i den nordlige del. Der arbejdes for pleje og mulighed for genopretning af hydrologi, men også for at mindske randpåvirkninger fra agerlandet, og der ses på muligheder for at få omdriftsjord med i græsningsområder.

Figur 9 Delområde 3 mellem Norupvej og Havndalvej

Delområde 4 – der er ikke middelbart kendskab til indsatser.

Figur 10 Delområde 4 mellem Havndalvej og Semvej

Botanisk forundersøgelse

Der er gennemført NOVANA kortlægning af kortlagte habitatnaturtyper i projektområdet i 2017.

I forbindelse med ovennævnte hydrologiske forundersøgelser er der også lavet mindre botaniske forundersøgelser.

Der er behov for at kommunen gennemgår delområde 3 for at få et bedre kendskab til naturværdier i området. Dette skal bruges til at kvalificere og prioritere indsatsen i de forskellige delområder.

Hydrologisk forundersøgelse

Det skal undersøges nærmere hvor der er uhensigtsmæssig hydrologi og hvor dette kan forsøges genskabt ved lavbundsprojekter.

Relevante aktioner

Undersøge muligheden for hvorvidt lavbundsprojekter kan være nøglen til udbredelse af habitatnaturen, som i dag fremstår fragmenteret i ådalen. Det kunne være mindre lavbundprojekter for LIFE-midler, hvis ikke gængse projekter er oplagte i den allerede meget våde og smalle ådal.

Falslev enge er undersøgt og er ikke i spil i denne sammenhæng af forskellige årsager som nævnt ovenfor.

Der er planlagt for vandløbsrestaurering i regi af statens vandområdeplan i tilløbet Ø. Kondrup Bæk, som løber til fra syd fra Randers Kommune. De nederste 650 m ligger i regionen og er stærkt kanaliseret. Men bækken har tidligere haft et meget snoet forløb på samme strækning. Det bør undersøges hvorvidt der er

synergi mellem restaureringsindsatsen og muligheden for udvikling af habitatnatur. Der er registreret et lille rigkær nær bækken gamle udløb i Kastbjerg Å.